
KİTAP İNCELEMESİ

Oeuvres d'Henri Rolin- Tome Ier: Henri Rolin et la securité collective dans l'entre-deux-guerres: Bruxelles, Bruylant ya da Université de Bruxelles, 1987, 477+XI.

Prof. Dr. Hüseyin PAZARCI*

Henri Rolin, yüzyılımızda yaşamış Belçikalı tanınmış bir uluslararası hukuk profesörü, avukat, siyaset adamı, diplomat, Avrupa İnsan Hakları Divanı yargıcı ve daha sonra başkanı bir kişidir. Öğretisinden yararlanan Belçikalı hukukçular ölümünden sonra "Henri Rolin'in Dostları Derneği" adlı bir dernek kurarak, onun ülkülerini ve öğretisini yaşatmayı ve yaymayı kendilerine amaç edinmişlerdir. Tahlilini yaptığımız kitap, Prof. Henri Rolin'in çeşitli görevleri çerçevesinde kaleme aldığı ve bir bölümü hiç yayınlanmamış yazılarının sistemli bir biçimde biraraya getirilmesinden oluşan bir yapıttır. Bu kitap Henri Rolin'in yayınlanması düşünülen yazılarını içeren yapıtın ilkinin oluşturmakta olup, yazarın kollektif güvenlik ile Birinci ve İkinci Dünya Savaşları arasındaki döneme ilişkin değerlendirmelerini içeren yazıları, raporları içermektedir. Bu kitaptaki metinler Brüksel Serbest Üniversitesi Avrupa Topluluğu Hukuku Profesörü Michel Waelbrock tarafından seçilmiş ve aynı Üniversitenin Uluslararası Hukuk Profesörü Jean J.A. Salmon tarafından bir ön-söz ile değerlendirilmiştir.

Kitap, eşit olmayan iki Bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm "Ümit Yılları" başlığı altında 100 sayfayı kapsamakta olup, Milletler Cemiyeti'nin kuruluşu, karşılaştığı ana sorunlar ve İtalya ile Almanya'nın Milletler Cemiyeti bakımından durumlarını konu olarak alan Henri Rolin'in çeşitli yazılarını içermektedir. İkinci Bölüm ise, "Bulutlar Birikiyor" diye ifade edebileceğimiz bir başlık taşıyan 350 sayfadan oluşup Mançuku Olayı, Almanya'nın Silahlanması, Etiyopya'ya Karşı İtalya Saldırısı, İspanya Savaşı, Belçika'nın Bağımsızlık Politikası, Yazarın Spaak ile

(*) A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi, Uluslararası Hukuk Profesörü.

Anlaşmazlığı, Münih ve Geçiş Hakkı Sorunu ve "Garip Savaş Sırasında Tarafsız Belçika" konularında yazarın görüşlerine yer vermektedir. Nihayet, Kitap 22 sayfalık bir Ekler Bölümünü içermektedir.

Bundan sonraki ciltlerin çeşitli hukuksal ağırlıklı sorunlara ayrılacağı bildirilen Henri Rolin'in yazılarının toplandığı bu birinci cilt daha çok tarihsel ağırlıklı kalıyor. Kitabın ilginçliğini de kanımızca bu yanı oluşturuyor. Zira, bir hukukçu ve diplomat olarak Henri Rolin'in tanık olduğu olaylar ve bunlara ilişkin yaptığı siyasal ve hukuksal yorumlar bize bugün tekrardan karşılaştığımız kimi güvenlik sorunlarının Birinci Dünya Savaşından sonra ne biçimde ele alındığının ve sonuçta niçin başarısız olunduğunun da açıklamasını getirmiş oluyor.

Henri Rolin'in bu kitapta yer alan yazıları arasında bir kaçına kısaca değinmemizde yarar var. Bu yazıların en ilginçlerinden biri "Kollektif güvenlik sistemi" başlığını taşıyan ve Milletler Cemiyeti Misakı'nın 10. maddesini oluşturan hükme ilişkin önerileri ve tartışmaları özetleyen. Bilindiği gibi, söz konusu madde üye devletlere öteki üye devletlerin ülke bütünlüğüne ve siyasal bağımsızlığına saygı gösterme yükümü getiriyor. Soyut bir biçimde ele alındığında gerçekten ideal olan bu ilkeye Kanada Misakta yer verilmemesini resmen öneriyor. Nitekim, söz konusu ilkenin Misak'tan çıkarılmaması ABD'nin Milletler Cemiyeti üyesi olmamasının da temel nedeni olarak gösteriliyor. Rolin'in yazısından Kanada'nın anılan önerisinin gerekçesini Birinci Dünya Savaşı sonrası kabul edilen ya da ettirilen kimi yeni sınırların meşrûluğunun tartışmalı olabileceği ve 10. maddenin böyle bir ülkesel statükoya güvence altına almasının sakıncalarının oluşturduğu anlaşılıyor. Bu da Birinci Dünya Savaşı sonunda oluşturulan yeni sınırların bir bölümünün meşrûluğu ve doğruluğu konusunda Batılıların da birçok kuşkusu bulunduğunu gösteriyor. Olaylar, bu kuşkunun yerinde olduğunu ve zorlama bir biçimde kurulan yeni dünyanın çok fazla süremeyeceğini ve İkinci Dünya Savaşı ile haritaların yeniden çizileceğini bize kanıtlamıyor mu? O dönemde Türkiye'ye biçilen Sevres Andlaşması gömleğini kabul etmeyip baskılara dayanan Türkiye'nin Lozan Andlaşması ile kabul ettirdiği makul düzen dışında bütün öteki düzenlemelerin niçin İkinci Dünya Savaşı ile ortadan kalktığını ya da değiştirildiğini bize göstermiyor mu? İkinci Dünya Savaşı sonunda kurulan kimi yapay ve gerçekçi olmayan düzenlemelerin de, sonuçta Birinci Dünya Savaşı sonunda kurulan düzen gibi, bugün tekrar tartışılması ve yeni dünya haritalarının çizilmesi denemelerini yine gündeme getirmiyor mu? Henri Rolin'in bu yazısı böylece dünyanın bugünkü durumunu anlamamıza ışık tutan ve kafalarda ileriye yönelik olarak da çeşitli düşünceler uyandıran aslında güncel bir yazı niteliğinde. Tarihten ders almasını bilenler için çok uyarıcı bir çalışma.

Kitapta yer alan ilginç yazılardan bir başkası "Avrupa Birleşik Devletleri" başlığını taşıyan ve 1930'da Fransız Dışişleri Bakanı Aristid Briand'ın bu yönde çalışılmasını öneren memorandumuna ilişkin olarak Henri Rolin'in Belçika İşçi Partisi'ne verdiği basılmamış bir değerlendirme notu. Briand'ın daha o dönemde Avrupalı devletler arasında özel ilişkiler ve işbirliği düzeni kurulmasını öngören ve hatta bir Avrupa Pazarı'ndan sözeden bu önerisine Henri Rolin olumlu, fakat ihtiyatlı bir

biçimde yaklaşılmasını tavsiye ediyor. Bu yazıyı ilginç kılan yanı, daha 30'lu yıllarda bugünün Avrupası'nın somut düşünceler düzeyinde ifade bulması ve tartışılması.

Henri Rolin'in bu Kitabında doğal olarak birçok sayfa da özel olarak Belçika'nın o dönemdeki tarafsızlık statüsüne ve dünyadaki yerine ayrılmış durumda. Dolayısıyla, Kitap yalnızca genel Avrupa ya da evrensel güvenlik sorunlarına ayrılmış olmayıp, Belçika'yı anlamak isteyenler için de son derece yararlı bir belge derlemesi niteliğinde. Bütün bunların ötesinde Kitabın her sayfasında tabii ki kişi olarak Henri Rolin var. Böylesine önemli görevlerde bulunmuş, ülkesi ile teknik bilgisini yoğurarak hukuk ile siyaset arasında varolan yadsınamaz köprüyü düşündükleri ve yaptıklarıyla bize örnekleyen Henri Rolin'in yazılarını içeren bu Kitabı tarihçilere ve uluslararası hukukun uygulayıcılarına kazandıracakı çok şey var.